IGNORANTIA IURIS NOCET – KIEDY PONOSZĘ ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNĄ ZA SWOJE CZYNY?

MICHAŁ BARTOSZ MOJSKI

SCENARIUSZ LEKCJI

Program nauczania wiedzy o społeczeństwie w szkole podstawowej

opracowany w ramach projektu

„Tworzenie programów nauczania oraz scenariuszy lekcji i zajęć wchodzących w skład zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces kształcenia ogólnego w zakresie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy"

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2019

Fundusze Europejskie Wiedza Edukacja Rozwój

ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

Unia Europejska Europejski Fundusz Społeczny

Redakcja merytoryczna – Marta Milewska
Recenzja merytoryczna – dr Kazimierz Waluch
dr Beata Rola
Jan Bielecki
Agnieszka Ratajczak-Mucharska

Redakcja językowa i korekta – Editio

Projekt graficzny i projekt okładki – Editio

Skład i redakcja techniczna – Editio

Warszawa 2019
Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Tytuł lekcji

Ignorantia iuris nocet – kiedy ponoszę odpowiedzialność prawną za swoje czyny?

Cele ogólne:

- poznawcze – poznanie przepisów prawnych regulujących odpowiedzialność młodych ludzi;
- kształcące – kształtowanie umiejętności interpretacji przepisów prawnych, umiejętności współpracy, umiejętności twórczego myślenia;
- wychowawcze – kształtowanie postawy szacunku do prawa i państwa.

Cele szczegółowe

Uczeń:

- wie, za jakie czyny karalne ponosi odpowiedzialność;
- umie wyjaśnić, na jakich zasadach prawnie odpowiadają nieletni;
- zna wiek karalności za poszczególne czyny;
- zna uregulowania prawne dotyczące przestępstwa prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu, rozpijania nieletnich, posiadania i sprzedawania narkotyków, pomówienia, naruszania praw autorskich, rozpowszechniania pornografii, wykroczenia naruszenia ciszy nocnej;
- zna procedury postępowania w przypadkach, kiedy dojdzie do naruszenia prawa państwowego i regulaminów szkolnych;
- wie, jak przeciwdziałać przejawom niedostosowania społecznego;
- wie, do kogo się zwrócić w przypadkach, kiedy potrzebuje pomocy;
- umie rozpoznawać swoje problemy;
- czuje odpowiedzialność za swoje czyny.

Adresat:

uczniowie klasy VIII.

Etap edukacyjny:

szkoła podstawowa.

Miejsce zajęć:

klasa szkolna lub inna sala umożliwiająca pracę w grupach, zajęcia mogą też odbyć się w plenerze.

Metody pracy:

werbalne i aktywizujące – rozmowa nauczająca, burza mózgów, dyskusja, analiza przypadków, ćwiczenie.

Formy pracy:

zbiorowa, grupowa, indywidualna.

Środki dydaktyczne:

opisy przypadków, pytania prawda-fałsz, wybór przepisów z aktów prawnych w wersji on-line (np. Internetowy System Aktów Prawnych) – Ustawa z dn. 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600 z późn. zm.), Ustawa z dn. 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 618 z późn. zm.).

Tok lekcji:

Wprowadzenie

1. Rozmowa nauczająca – wyjaśnienie łacińskiej premii: *Ignorantia iuris nocet* („Nieznajomość prawa szkodzi"). W rozmowie powinno się dążyć do konkluzji, że nie usprawiedliwia niewiedza na temat regulacji prawnych, dlatego że obywatel jest zobowiązany do zapoznania się z przepisami.

Rozwinięcie

2. Burza mózgów – uczniowie podają przykłady, kiedy według nich najczęściej młodzi wchodzą w kolizję z prawem. Pomysły zapisywane są na tablicy. Warto przedyskutować sytuacje, które wzbudzą szczególną ciekawość młodzieży.
3. Analiza przypadków, dyskusja, praca w grupach – uczniowie pracują po 4 osoby, otrzymują kartki z opisem dwóch przypadków: Teresy Dętki i Filipa Dyskietki. W zespołach zastanawiają się nad postawionymi problemami, korzystając z internetowych wersji aktów prawnych (np. Internetowego Systemu Aktów Prawnych). Ćwiczenie jest podsumowane w dyskusji na forum klasy, w czasie której wskazywane są konkretne przepisy, które zostały naruszone i kary, jakie grożą za popełnienie poszczególnych przestępstw i wykroczeń.
4. Rozmowa nauczająca – nauczyciel ustala z uczniami granicę wiekową odpowiedzialności karnej – 17 lat, wyjaśnia, że decyzją sądu jako dorosły może być traktowany już 15-latek. Warto podkreślić, że w momencie ukończenia 18 lat człowiek podlega również obowiązkom, a nie tylko uzyskuje uprawnienia. Nauczyciel wyjaśnia również procedurę postępowania w sytuacji naruszenia praw przez nieletnich.

Zakończenie

5. Ćwiczenie – pytania typu prawda–fałsz. Uczniowie na nie głośno odpowiadają. W ten sposób podsumowuje się lekcję, dokonując rekapitulacji pierwotnej.

Komentarz metodyczny

Lekcję warto zorganizować w przestrzeni przystosowanej do pracy w grupach, pozwalającej na swobodną dyskusję między uczniami. Należy zwrócić szczególną uwagę na uczniów o szczególnych potrzebach edukacyjnych, szczególnie tych z przejawami niedostosowania społecznego, którzy mieli już zatargi z prawem. Komunikaty podczas lekcji warto formułować w taki sposób, aby nie stygmatyzować ich, a raczej motywować do pracy nad sobą. Bardziej twórczymi metodami charakterystycznymi dla lekcji są burza mózgów i analiza przypadków prawnych. W odniesieniu do pierwszej z nich warto dodać, że na tablicy powinny być zapisywane wszystkie pomysły bez ich oceny, a dopiero w toku dyskusji ewentualnie modyfikowane. Analiza przypadków ma uczyć uczniów interpretacji aktów prawnych – warto pokazać im, że istnieje pewne pole do różnego rozumienia przepisów, ale także wyjaśniać wątpliwości. Przy ocenie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych należy wziąć pod uwagę opinie i orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej (np. przeznaczyć dłuższy czas na wykonanie zadania, pozwolić zrobić je na piśmie albo ustnie), warto uwzględnić również wysiłek włożony w zdobywanie wiedzy i umiejętności, wzmacniać pozytywnie każdy, najmniejszy nawet sukces. Uczniowie szczególnie uzdolnieni mogą pełnić rolę lidera i kierować pracą w grupie, nauczyciel ma sposobność odwołania się do ich wiedzy i umiejętności w toku wyjaśniania zagadnień.

Załącznik nr 1. Opisy przypadków

PRZYPADEK 1. TERESA DĘTKA

Teresa Dętka ma 15 lat i chodzi do ósmej klasy, mieszka we wsi Kodeksowo. Bardzo lubi piątkowe wieczory. Wtedy już bez stresu, że jutro matematyka albo historia, można zabawić się na całego. W ostatni piątek Teresa akurat miała „wolną chatę", bo rodzice pojechali na weekend do babci, więc zaprosiła kumpli na imprezę. Cóż to był za wieczór! Cała wieś słyszała jeszcze o 23 dudnienie muzyki z domu Teresy. O tej porze pojawiła się u niej dwójka wezwanych przez sąsiadów policjantów, którzy poprosili o ściszenie sprzętu. Prośbie stało się zadość, ale przy wyjściu Teresa krzyknęła za funkcjonariuszami parę niezbyt parlamentarnych zdań, z których „Wynocha, psy!" było najbardziej cenzuralnym. Nie wiedziała, czy usłyszeli. Wróciła więc do zabawy z kolegami. Muzyka znów grała głośno. Alkohol lał się strumieniami, pojawiły się również skręty z marihuaną. Teresa także korzystała z dostępnych używek. Około północy na imprezę miał przyjechać pociągiem miasta kolega z klasy, Marek, który zupełnie nie znał Kodeksowa. Teresa więc wyruszyła mu ma spotkanie swoim rowerem. Pech chciał, że spotkała znów patrol policyjny, który ją wylegitymował i z powodu

odmowy na poddanie się badaniem alkomatem, w szpitalu zmusił do pobrania krwi. Wyniki wykazały 2 promile alkoholu i obecność narkotyków…

1. Jakie przepisy prawa naruszyła Teresa?
2. Czy będzie pociągnięta do odpowiedzialności, mimo iż nie jest pełnoletnia?
3. Jak można było uniknąć opisanych problemów?

PRZYPADEK 2. FILIP DYSKIETKA

Filip Dyskietka skończył niedawno 18 lat i chodzi do liceum. Jest prawdziwym maniakiem komputerowym. Uwielbia informatykę: serfowanie po sieci, dyskutowanie na forach, ściąganie plików muzycznych… Swoją pasję postanowił zamienić na wymierne korzyści finansowe. Tworzy więc strony internetowe na zamówienie, ale także ściąga z sieci mp3 i filmy, a za drobną opłatą sprzedaje kolegom. Ostatnio strasznie zdenerwował go minister infrastruktury, Konstanty Bit, który stwierdził, że Polska nie powinna pozyskiwać środków Unii Europejskiej na rozwój internetu. Dał swemu niezadowoleniu upust na forum w sieci: „TEN BIT TO OSTATNI ŁOBUZ, NIE DOŚĆ ŻE NIE ZNA SIĘ NA INFORMATYCE, TO JESZCZE ZDEFRAUDOWAŁ PAŃSTWOWE PIENIĄDZE I ZA KRADZIONE KUPIŁ SOBIE MERCEDESA!" Ostatnio sprawił jeszcze jednego psikusa nielubianej przez siebie katechetce, siostrze zakonnej. Wręczył jej płytę CD, twierdząc, że jest tam film o św. Agnieszce, okazało się, że ściągnął z sieci zdjęcia rozebranych pań. Katechetka poskarżyła się policji. Funkcjonariusze ustalili również za pomocą numeru IP autorstwo wpisu nt. ministra Bita, zabezpieczyli komputer i przesłuchali kolegów i rodziców Filipa Dyskietki…

1. Jakie przepisy prawa naruszył Filip Dyskietka?
2. Czy będzie pociągnięty do odpowiedzialności karnej?
3. Jak można było uniknąć opisanych problemów?

Załącznik nr 2. Ćwiczenie

PRAWDA CZY FAŁSZ?

1. Odpowiedzialności jak dorosły człowiek za przestępstwa i wykroczenia podlega się od 18 lat.
2. Możesz legalnie ściągnąć z internetu piosenkę dla siebie i Twojej dziewczyny/ Twojego chłopaka.
3. Skoro legalnie można kupić filmy pornograficzne, ich rozpowszechnianie nigdy nie jest przestępstwem.
4. Karalne jest posiadanie każdej ilości narkotyków, nawet marihuany.
5. Jako 18-latek możesz zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeśli kupisz piwo 16-letniemu koledze.
6. Dyrektor szkoły nie musi zawiadamiać policji, jeżeli dowie się, że jeden z uczniów rozprowadza narkotyki na terenie szkoły.

7. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości jest wykroczeniem.
8. Policja ma prawo przeszukać Twój plecak szkolny, jeśli podejrzewa, że jest tam ukradziony telefon koleżanki.
9. Na forum internetowym możesz obrazić nauczyciela, gdyż przestępstwo pomówienia nie dotyczy anonimowych wpisów w sieci.
10. Możesz sprzedawać filmy, ściągnięte z internetu.